

3.7 EESK aicina Komisiju izstrādāt procedurālas vadlīnijas, kas palīdzētu gan ekonomiskajiem aktieriem, gan arī varas pārstāvjiem to kontroles funkcijās un tādējādi arī Kopienas veicināšanas politikai vispārēji.

3.8 Šī regulācija tiek piemērota tikai nesen, tomēr jau ir pamanāmas dažas pamatprasības, kuras nākotnē ir jāņem vērā. Komisijai ir rūpīgi jākoordinē pasākumi dažādajos tirgos, lai

nākotnē novērstu vēstījumu pārklāšanos vai sajaukšanos, kas veicināšanu varētu padarīt neefektīvu

4. Secinājums

4.1 Komisijas priekšlikums jāpieņem, paturot prātā iepriekšējos komentārus par vajadzību pēc tālākas vienkāršošanas.

Brisele, 2004. gada 27. oktobrī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas

prezidente

Anne-Marie SIGMUND

Atzinums par Rūpniecības pārmaiņu un valsts palīdzību tērauda sektorā (pašiniciatīvas atzinums)

(2005/C 120/09)

2004. gada 29. janvārī Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja saskaņā ar tās Reglamenta 29 panta 2. punktu izlēja izstrādāt pašiniciatīvas atzinumu par sekojošu tēmu: "Rūpniecības pārmaiņas un valsts palīdzība tērauda nozarē".

Industriālajām pārmaiņu konsultatīvā komisija, kas bija atbildīga par Komitejas darbu par šo tēmu, pieņēma tās atzinumu 2004. gada 9. septembrī. Ziņojumu sniedza **Lagerholm kungs** un līdzziņotājs bija **Kormann kungs**.

Tās 412. plenārajā sesijā 2004. gada 27. un 28. oktobrī (2004. gada 27. oktobra sēdē) Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja pieņēma šādu atzinumu ar 154 balsīm par, 3 pret un 11 atturoties:

1. Atzinuma ievads, atzinuma mērķi un saturs; lietoto terminu definīcija

1.1 Šis pašiniciatīvas atzinums fokusējas uz saistību starp rūpniecības pārmaiņām un valsts palīdzību, kā to ilustrē piemērs par tērauda nozari.

1.2 Šī pašiniciatīvas atzinuma autori ar terminu "rūpniecības pārmaiņas" saprot normālu un turpinošos procesu rūpniecības sektorā, kura ietvaros tiek proaktīvi reaģēts uz dinamiskām tendencēm ekonomikas nozarē, lai saglabātu konkurētspēju un veidotu iespējas izaugsmei.

1.3 Eiropa nevar palikt savrup notiekošajās rūpniecības pārmaiņās. Ievērojot faktu, ka tirgi arvien pieaugošā mērā kļūst globāli tirgi, ekonomiskās struktūras agrāk vai vēlāk ir jāaskaņo ar noteikumiem, kas risinās pasaules tirgū. Šajā kontekstā Eiropas Savienībai ir jācenšas spēlēt aktīvu lomu, nosakot pamata starptautisko situāciju.

1.4 Šo pašiniciatīvas atzinumu mudināja radīt:

— EOTK līguma izbeigšanās 2002.gadā;

— tērauda rūpniecības privatizācija un restrukturizācija Centrālās un Austrumeiropas valstīs (CAEV), kas saistīts ar pievienošanās ES procesu;

— OECD sarunas par starptautisko tērauda subsīdiju līgumu (TSL);

— jaunākais ES Valsts palīdzības rādītāju izdevums;

— Eiropas Komisijas ziņojums ar nosaukumu *Strukturālo pārmaiņu veicināšana: rūpniecības politika paplašinātai Eiropai* (COM(2004) 274 galīgā red.) 2004.gada aprīlī; un

— Komisijas ziņojums Padomei un Eiropas Parlamentam ar nosaukumu: *Pirmais novērošanas ziņojums par tērauda restrukturizāciju Čehijas Republikā un Polijā* *First monitoring report on steel restructuring in the Czech Republic and Poland* (COM(2004) 443 galīgā red.) 2004.gada 7.jūlijā.

Izmantojot tērauda rūpniecību kā piemēru, šis pēc pašu iniciatīvas sastādītais atzinums analizē to, kā valsts palīdzība var radīt iespaidu uz nepieciešamajām strukturālajām pārmaiņām.

1.5 Kompānijas, kas nesaņem valsts palīdzību to konkurētspējas nodrošināšanai bieži ir salīdzinoši neizdevīgā situācijā, salīdzinot ar konkurentiem, kas to saņem; nelabvēlīgais iespaids uz šādu kompāniju attīstību var būt nopietns un tās pat var tikt izstumtas no tirgus. Par spīti šai pieredzei, kas iegūta vairāku restrukturizācijas desmitgadu laikā, Eiropas tērauda rūpniecības gadījums parāda, ka politiskiem lēmumu pieņēmējiem bieži ir grūti pretoties subsīdiu maksājumu atļaušanai lieliem uzņēmumiem, kas nodarbina atbilstoši lielu darbaspēku, kuriem draud slēgšana. Vispārīgi, tas nozīmē, ka liekas jaudas un neekonomiskas darbības tiek turpinātas pēc to tirgus noteiktā beigu termiņa. Nepieciešamie pielāgošanās procesi tiek uzsākti tikai negribīgi.

1.6 Par spīti tam, tagad politikas, ekonomikas un arī arod-biedrību pasaulē pastāv vispārīga vienošanās gan par rūpniecības pārmaiņu neizbēgamību, gan par nepieciešamību veidot šādas pārmaiņas ar starptautisku pamatvienošanos (piemēram, PTO, OECD, SDO) starpniecību. Šī sapratne arī izriet no rūpniecības pārmaiņu dekādēm, kuras tērauda rūpniecība jau ir piedzīvojusi. Restrukturizācija un konsolidācija kopā ar to pavadošo sociālo dialogu tagad tiek atzītas par priekšnoteikumiem un kontekstu Eiropas uzņēmumu konkurētspējas nodrošināšanai tirgos, kas kļūst arvien integrētāki.

1.7 Ziņojumā par rūpniecības politiku, kas tika publicēts 2004.gada aprīlī⁽¹⁾ Eiropas Komisija pievērš uzmanību faktam, ka rūpniecības pārmaiņas nedrīkst pielīdzināt pilnīgai deindustrializācijai. Pēdējo fenomenu raksturo vienlaicīga nodarbinātības, ražošanas un produktivitātes pieauguma lejupslīde. Pilnīga deindustrializācijas rezultāts ir zemas produktivitātes darbu zaudēšana attīstības valstīm un nesen industrializētām valstīm, kur darbaspēka izmaksas ir zemākas. Galvenais šīs darbavietu pārvietošanās iemesls ir tāds, ka salīdzinošās izmaksu struktūras ir kļuvušas daudz labvēlīgākas ne-ES valstīs.

1.8 Tās analizē par rūpniecības politiku Eiropas Komisija tomēr nonāk pie secinājuma, ka deindustrializācija šobrīd notiek kalnrūpniecības nozarē un tikai nelielā skaitā citu sektoru (tekstilijas, apģērbi, ādas preces, kuģu būve, koksēšanas rūpnīcas, naftas pārstrāde un kodoldegvielas un šķeļošā materiāla ražošana un pārstrāde). Kamēr strukturālās pārmaiņas neapšaubāmi ir sāpīgas atsevišķiem reģioniem, tās tomēr ir labvēlīgas no vispārējā ekonomiskā skatu punkta, ar nosacījumu, ka šādas pārmaiņas tiek pareizi prognozētas, identificētas un atbalstītas.

⁽¹⁾ COM(2004) 274 galīgā red.: šo ziņojumu šobrīd analizē atzinumu CCMi 017, (ziņotājs: **van Iersel kungs**), un pašiniciatīvas atzinumā CCMi 014 par **kompāniju pārvietosām**, (ziņotājs: **Rodriguez Garcia-Caro kungs**).

1.9 Prognozētais rūpniecības veidotās vispārējās ekonomiskās aktivitātes daļas sarukums atspoguļo ilgtermiņa procesu. Kamēr lielākā daļa rūpniecības nozaru, tādas kā dzelzs un tērauda nozare, pēdējo dažu desmitgadu laikā ir ievērojami samazinājušas savu darbaspēku, tās tajā pat laikā ir bijušas liecnieces savu produktu pievienotās vērtības un sava darba ražīguma acīmredzamam pieaugumam.

1.10 Pakalpojumu sektora sociālās nozīmības pieaugumu sabiedrība bieži uzskata par pierādījumu strukturālo pārmaiņu procesam uz rūpniecības rēķina. Šī pārmaiņa tomēr ir jāaplūko no starp šiem sektoriem pieaugošo ciešo saišu perspektīvas. Pēdējo dažu dekāžu laikā apstrādes rūpniecība dažādas aktivitātes (transportu, loģistiku, datu apstrādi u.c.) ir uzticējusi līgumdarbu veicējiem, ārējiem pakalpojumu sniedzējiem. Tāpēc ir jārikojas rūpīgi un ļoti piesardzīgi, interpretējot rūpniecības pārmaiņu statistiku. Nepareizi secinājumi, kas balstīti uz virspusīgām analizēm vai politiski motivētas puspatiesības var strauji radīt ļoti smagas sekas rūpniecībai.

1.11 Uz zināšanām balstītā Eiropas Savienībā rūpniecības radītā pievienotā vērtība paliek būtiska. Ievērojot visu rūpniecībai radīto pievienoto vērtību citās ekonomikas nozarēs, ir skaidrs, ka kopš 1990to gadu sākuma rūpniecība ir turpinājusi būt ļoti svarīga ES. Piemēram, Vācijā, ņemot vērā šo apvienoto izlaidi, rūpniecība turpina veidot vismaz 40 % no bruto pievienotās vērtības.

1.12 Ņemot vērā dažkārt ļoti sāpīgo pieredzi ar privatizāciju un restrukturizāciju, kura sniedzas gandrīz 30 gadu senā pagātnē, Eiropas Komisija tagad piedāvā nākotnes strukturālos pasākumus (ieskaitot CAEV tērauda nozari un citas nozares) balstīt uz pieredzi, kuru ES tērauda sektors ieguvis, piemērojot korekcijas pasākumus.

1.13 Pēdējo desmitgadu laikā ir notikušas ievērojamas pārmaiņas politiskajā, tehniskajā un ekonomiskajā vidē, kādā darbojas ES tērauda sektors. Naftas krīzes, ES iekšējā tirgus izveidošana, ES paplašināšanās un arī globalizācija ir radījušas dziļu iespaidu uz šo preču nozari, kas ir nozīmīga citām ekonomikas nozarēm. Par spīti visām cikliskajām un strukturālajām svārstībām kopš pirmā krīzes gada 1975.gadā, tērauda ražošanas apjoms ES tomēr īstenībā ir palicis stabils. Tēraudu šobrīd joprojām ražo gandrīz visās ES-15 dalībvalstīs. Tomēr šobrīd, lai sarāzotu šo tēraudu, pateicoties tehnoloģiskajam progresam ir nepieciešama tikai apmēram trešdaļa no 1975.gada darbaspēka. Tērauda uzņēmumu procentuālā daļa ES-15, kuros valstij ir dominējoša īpašuma daļa, ir kritusies no 53 % 1985.gadā līdz 10 % šobrīd. Tomēr valsts kontrolēti un privāti tērauda uzņēmumi tagad ir pakļauti līdzīgiem ekonomiskajiem apstākļiem.

1.14 Šajos apstākļos Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas Rūpniecības pārmaiņu Konsultatīvo komisiju (IPKK) piesaista uzdevums — pētīt lomu, kādu valsts palīdzība kopumā spēlē strukturālo pārmaiņu kontekstā un lomu, kādu tā ir spēlējusi īpaši attiecībā uz Eiropas tērauda rūpniecību. Šī pašiniciatīvas atzinuma ietvaros tiek pieņemts, ka termins “tērauda nozare” nozīmē visas rūpniecības aktivitātes, kas saistītas ar tērauda ražošanu un mārketingu un svarīgo lomu, kuru tas spēlē attiecībā uz tēraudu patērējošajām nozarēm ES.

2. Valsts palīdzība un tās vispārējais iespaids

2.1 Valsts palīdzība ir izvēlēti atbalsta veidi, kuru valsts institūcijas piešķir izvēlētiem rūpniecības nozarēm un, visbeidzot, konkrētām grupām. Lai noteiktu, vai pasākumi veido valsts palīdzību, ir jānoskaidro starp pasākumiem, kuru nolūks ir sniegt atbalstu noteiktiem uzņēmumiem vai noteiktu preču ražošanai, saskaņā ar ES Līguma 87. panta 1 punktu un vispārīgiem pasākumiem, kurus līdzīgi piemēro dalībvalstīs, bet kuru nolūks ir sniegt labumu ekonomikai kopumā. Pasākumi, kas pieder pēdējai kategorijai, neveido valsts palīdzību saskaņā ar 87. panta 1. punktu, bet ir vispārīgi ekonomiskās politikas pasākumi, kuri ir vienlīdzīgi piemērojami visiem uzņēmumiem. (piem., vispārīgi nodokļu stimuli investīciju atlaidēm).

2.2 Tomēr ir jāpatur prātā, ka ekonomiskās aktivitātes tirgus ekonomikās nosaka piedāvājums un pieprasījums un tās tiek koordinētas ar cenu mehānisma starpniecību. Jebkādiem pasākumiem, kuri apdraud cenu faktora lomu informācijas, virziena un stimulu sniegšanā, tādējādi piemīt risks principā būt kaitīgiem.

2.3 Valsts palīdzība var ilgstoši apdraudēt brīvu konkurenci, kavēt efektīvu resursu sadali un veidot draudu ES iekšējam tirgum. Eiropas Savienība tādēļ atzīst, ka brīvas un neizkropļotas konkurences nodrošināšana ir viens no Kopienas pamatprincipiem.

2.4 Konkrētas valsts palīdzības (finansiālās palīdzības vai nodokļu atlaižu) piešķiršanu var attaisnot tikai, ja tirgus nedarbojas pilnībā un pastāv reālistiska iespēja, ka subsīdiju piešķiršana sniegs labāku ekonomisko iznākumu. Tirgus kļūdas gadījumā valsts iejaukšanās finansiālās palīdzības sniegšanas formā var palīdzēt izvairīties no izkropļojumiem. Valstij tomēr reti ir zināšanas, kuras tai ir nepieciešamas, lai nodrošinātu, ka tirgus kļūdu gadījumos tajā tiek ievadīts pareizais sabiedrisko līdzekļu apjoms. Uzņēmumi, kas cīnās par valsts palīdzību, ne vienmēr ir uzticams informācijas avots.

2.5 Papildus grūtības slēpjas apstākļi, ka tirgus apstākļi nepārtraukti mainās. Valsts palīdzība, kas sākotnēji bija attais-

nojama, pēc kāda laika var izrādīties par tādu, kas nav ekonomiski nepieciešama, bet tā joprojām saglabājas dēļ politiskā procesa lēnā tempa vai reģionālo vai nozaru interešu grupu ietekmes rezultātā.

2.6 Valsts palīdzības piešķiršana arī bieži rada izmaiņas tirgus spēlētāju uzvedības modeļos. Kad viņi saņem subsīdijas, tas samazina viņu gatavību veikt korekcijas, kuras ir nepieciešamas, lai saglabātu vai atjaunotu uzņēmumu konkurētspēju, subsīdētiem uzņēmumiem arī var izveidoties “subsīdiju mentalitāte”.

2.7 Vismaz vidējā termiņā valsts palīdzība var palielināt nodokļu nastu. Valsts palīdzības samazināšana ir ne tikai svarīga kā līdzeklis, lai sasniegtu paliekošu budžeta konsolidāciju, bet arī nepieciešama ekonomisko un regulējošo iemeslu dēļ. Ja tiek izmantota nepareiza pieeja subsīdijām, var tikt aizkavētas strukturālās pārmaiņas.

2.8 Lai radītu nepieciešamo vispārējā valsts palīdzības apjoma samazinājumu, secinājumos, kas tika izklāstīti pēc dažādām ES Ministru Padomes sanāksmēm, tika izteikti aicinājumi pārvietot uzsvaru no atbalsta sniegšanas atsevišķiem uzņēmumiem vai ekonomikas nozarēm uz horizontālo kopīgo interešu mērķu sasniegšanu, ieskaitot kohēzijas mērķus. Valsts palīdzība, kas piešķirta horizontālo mērķu sasniegšanai, parasti ir domāta, lai kompensētu tirgus kļūdas un tā parasti rada mazāk konkurences izkropļojumu, nekā to dara palīdzība nozarēm un palīdzība, kas piešķirta speciāliem nolūkiem. Lielākā daļa pēdējā palīdzības veida tiek piešķirta, lai glābtu vai restrukturizētu uzņēmumus, kas piedzīvo grūtības.

2.9 Galvenie horizontālie mērķi, kurus cenšas sasniegt valsts palīdzības sniegšana, ietver sekojošo:

- izpēte un attīstība,
- vides aizsardzība,
- enerģijas taupīšana,
- atbalsts MVU,
- darbavietu radīšana,
- apmācību veicināšana.

Valsts ietekme Eiropas tērauda rūpniecībā

2.10 Valstij tradicionāli ir bijusi ievērojama ietekme tērauda rūpniecībā; militārie un drošības apsvērumi, nebūt ne mazā mērā ir spēlējuši izšķirošu lomu šajā ziņā. Valsts ietekmes apjoma ilustrēšanai tiek pievērsta uzmanība faktam, ka 1980.gadā kādus 60 % pasaules tērauda izlaides joprojām ražoja uzņēmumi, kuri bija tiešā vai netiešā valsts kontrolē.

2.11 Kad tērauda ražojošie uzņēmumi pieder valstij, tas parasti noved pie tā, ka valsts lielā mērā noraksta zaudējumus, tādējādi sniedzot uzņēmumiem faktisku izdzīvošanas garantiju. No efektīvas konkurences sasniegšanas viedokļa šāda situācija ir tikpat kaitīga kā valsts palīdzības piešķiršana, lai nostiprinātu uzņēmumu konkurences situāciju vai pasākumu ieviešana, lai novērstu draudošo slēgšanu uzņēmumiem, kas tieši nepieder valstij. Ekonomiskos pasākumus, kas tiek veikti, lai novērstu šādas slēgšanas, parasti atbalsta arī politiski pasākumi. Rezultātā pielāgojumu veikšanas nasta var tikt novirzīta konkurētspējīgākiem uzņēmumiem. Šādi pasākumi var arī radīt iejaukšanās spirāli.

2.12 Neskaitot palīdzību, kas piešķirta uzņēmumiem, kas pārtrauc darbību, horizontālā palīdzība vienīgā palīdzība, kas joprojām var tikt piešķirta Eiropas tērauda rūpniecībai. Ievērojot faktu, ka strukturālo pārmaiņu process līdz 1990 gadu beigām virzījās uz priekšu tikai nožēlojami lēnā tempā, Eiropas tērauda rūpniecība galu galā akceptēja nepieciešamību virzīties no palīdzības nozarei un ad hoc palīdzības uz horizontālo palīdzību. Tās palīdzības režīmā Eiropas tērauda rūpniecība tagad ir aizgājusi tik tālu, lai atteiktos arī no reģionālās palīdzības ⁽¹⁾.

2.13 Eiropas Savienībā tiek piešķirta ievērojama loma arī visu nacionālo izdevumu novērošanai. Eiropas Komisijai ir jānodrošina, ka tās ES palīdzības politika ir balstīta uz valsts palīdzības caurskatāmu novērošanu un lietošanu, kā tas jau notiek tērauda sektorā.

2.14 Eiropas Komisija šobrīd turpina tās pārskatu par vispārējām vadlīnijām un pamata noteikumiem, kas pārvalda valsts palīdzību. Šie pasākumi ir jāsaprot kā vienkāršāka un skaidrāka veidā. Ir jānovērš pretrunas. Komisija piešķirs prioritāti sekojošiem pasākumiem: to noteikumu pārskatīšana, kas pārvalda palīdzību, kas piešķirta grūtībās nonākušu uzņēmumu glābšanai un pārstrukturēšanai, to ES noteikumu reforma, kas pārvalda reģionālo palīdzību pēc ES paplašināšanās; jaunu pamata noteikumu izstrāde, kas pārvalda novērtēšanu par to, kas veido relatīvi nelielas palīdzības summas; un skaidrojumi attiecībā uz vispārējās ekonomiskās intereses pakalpojumu jomu.

2.15 Turpmākai vispārējai ES palīdzības režīma attīstībai nākamajos dažos gados ir jāņem vērā starptautiskais konteksts un īpaši daudzpusējās saistības. Palīdzību attiecībā uz ne-lauksaimniecības precēm un produktiem pārvalda PTO Vienošanās par subsīdijām un līdzsvarojošiem pasākumiem.

(1) Pēdējais izņēmums vispārējām valsts palīdzības aizliegumam bija reģionālām investīciju subsīdijām grieķu tērauda ražotājiem, kura termiņš beidzās 2000.gadā.

3. ES palīdzības politika un tās svarīgums ražojošajam tērauda nozarē

Vispārējais EOTK palīdzības aizliegums tiek apiets

3.1 1952.gadā Eiropas Ogļu un tērauda kopienas līgums ietvēra skaidrus noteikumus par to, vai Dalībvalstīm bija atļauts piešķirt palīdzību kompānijām ogļu un tērauda nozarē: "Sekojošais (tiek) atzīts par nesavienojamu ar kopīgo tirgu ogļēm un tēraudam un ... Kopienā (tiek) aizliegts, kā noteikts šajā Līgumā: ... subsīdijas vai palīdzība, kuru ... jebkāda veidā piešķir valsts". Šis jebkāda atbalsta aizliegums kompānijām no visām dalībvalstīm, kas izklāstīts 4c pantā, bija loģiskas sekas visu nacionālo aizsardzības pasākumu atcelšanai Kopīgajā tirgū.

3.2 Pēc kopējā tirgus izveidošanas drīz tomēr kļuva skaidrs, ka bez valsts atbalsta Eiropā nebūtu iespējams nodrošināt Eiropas enerģijas piegādi, ne arī dzelzs un tērauda ražošanu ar iekšējiem ogļu avotiem. Tāda risinājuma meklējums, kas neprastu mainīt EOTK līgumu, mudināja politikas veidotājus ieteikt, ka noteikta veida valsts palīdzība varētu tikt pārinterpretēta kā Kopienas palīdzība, kas principā bija pieļaujama. Kā pamats tam tika lietots 95. pants — noteikums, kas tika pieņemts, lai aptvertu neparedzētus apstākļus pēc tam, kad līgums ir parakstīts. Tas atļāva Kopienas iejaukšanos, kas tā bija nepieciešama, lai sasniegtu vienu vai vairākus Līguma mērķus.

3.3 Ogļu ieguves rūpniecības darbības, īpaši ar to saistīto darbavietu uzturēšana bija viens šāds mērķis. Turpmāk palīdzība, kuru dalībvalstis izmaksāja to ogļu kompānijām apmaiņā pret drošām enerģijas piegādēm un tērauda produkciju, tika uzskatīta par Kopienas palīdzību.

3.4 1970tajos gados daudzas dalībvalstis pat necentās izmantot šo atrunu palīdzībai, kuru tās sniedza tērauda kompānijām. Tā vietā tās izmaksāja miljardus, visumā neradot nekādus iebildumus, sākotnēji, lai veicinātu tērauda nozares paplašināšanos un vēlāk, lai panāktu, ka turpina šīs darboties kompānijas, no kurām lielākā daļa piederēja valstij. Pat 1980-to gadu sākumā toreizējais Konkurences ģenerāldirektors Komisijā atklāti atsaucās uz EOTK Līguma aizliegumu kā novecojušu.

3.5 Sākot no 1978.gada privātās tērauda kompānijas, kuras bija ievērojami cietušas no konkurences izkropļojumiem "palīdzības sacensības" rezultātā, guva arvien lielākus panākumus viņu mēģinājumos atjaunot subsīdiju aizlieguma darbību.

3.6 Tērauda subsīdiju kodeksi, kas bija balstīti uz 95. pantu, no 1980.gada noteica, ka palīdzība tērauda kompānijām varētu tikt piešķirta tikai stingri noteiktos apstākļos. Tomēr palīdzības veidi, kas joprojām bija atļauti, sākotnēji ietvēra gandrīz visu palīdzību, kuru dalībvalstis jau jebkurā gadījumā maksāja viņu kompānijām. Tādējādi vairumā gadījumu pirmais subsīdiju kodekss tikai kalpoja, lai legalizētu pastāvošo praksi. Tikai pakāpeniski tika pilnībā aizliegti konkurencei viskaitīgākie palīdzības veidi, tādi kā glābšanas, pamatdarbības un investīciju palīdzība.

3.7 Sākot no 1980-to gadu otrās puses, subsīdiju kodekss joprojām atļāva tikai izpēti un attīstības, vides un slēgšanas palīdzību. Par spīti tam, dažas valstij piederošas tērauda kompānijas joprojām saņēma valsts līdzekļus parādu atmaksāšanas un pārstrukturēšanas nolūkiem līdz pat 1990to gadu vidum, balstoties uz papildus izņēmumiem saskaņā ar 95.pantu.

3.8 Galu galā jebkādas "Kopienas palīdzības" piešķiršana tika padarīta atkarīga no ražošanas jaudas fundamentāliem samazinājumiem. Visbeidzot, tika panākta vienprātība starp dalībvalstīm, saskaņā ar kuru subsīdiju aizliegumiem netiktu pieļauti tālāki izņēmumi, atskaitot tos, kas atļauti subsīdiju kodeksā.

3.9 Šī stingrā likumdošana par tērauda palīdzību, kuru EOTK dibinātāji jau bija iecerējuši un atbildību par kuru uzņēmās ES Komisija, kad 2002.gadā beidzās līguma darbības termiņš, tika panākta, ne mazākajā mērā pateicoties politiskiem centieniem un tiesiskām darbībām, kuras veica tērauda rūpniecība. Pat, ja gadījumi nonāca Eiropas Kopienas Tiesā, tas vienmēr nenoveda pie apstrīdēto palīdzības atļauju atcelšanas, tie tomēr palīdzēja nodrošināt, ka juridiskās robežas tērauda palīdzības aizliegumam tika precīzi definētas un tālāk ierobežotas.

3.10 Kopējais naudas apjoms, ko novirzīja EOTK tērauda kompānijām, bija ievērojams: vairāk par 70 miljardiem eiro kopš 1975.gada! To var sadalīt sekojošajā veidā:

— starp 1975. gadu un 1980. gadu, kad stājās spēkā palīdzības kodekss, ES tika izmaksāti apmēram 12 miljardi eiro valsts palīdzības;

— Starp 1980. un 1985.gadu — tas ir, periodā, kad bez ierobežojumiem tika atļauti subsīdiju maksājumi apmaiņā pret jaudu samazināšanu, Eiropas Komisija deva atļaujas izmaksāt apmēram 41 miljardus eiro valsts palīdzības;

— starp 1986.gadu un 1995.gadu tika piešķirti papildus 17 miljardi eiro, no kuriem 7 miljardus piešķīra tikai

1994.gadā pēc "pirmā reize, pēdējā" reize lēmuma, balstoties uz 95.pantu.

3.11 Saskaņā ar jaunāko Eiropas Komisijas palīdzības rezultātu apkopojumu, tērauda industrijas daļa visā ES palīdzībā šobrīd ir mazāk nekā 2 tūkstošdaļas no kopējā. Šī palīdzība gandrīz pilnībā ir vides aizsardzības pasākumiem. Šodien tērauda palīdzības likumdošana un prakse nepārprotami ir stingrāka nekā EK palīdzības procedūras citās rūpniecības nozarēs.

Kā tērauda nozarē 1970tajos gados attīstījās valsts palīdzības mentalitāte?

3.12 1960-tajos gados un 1970-to gadu pirmajā pusē pasaules tērauda patēriņš uzrādīja spēcīgu, regulāru pieaugumu, vidēji vairāk nekā par 5 % gadā. 1974.gadā neapstrādāta tērauda ražošana toreizējā deviņu valstu Eiropas Kopienā sasniedza rekordlīmeni — gandrīz 156 miljonus tonnu ar jaudu izmantošanu 87 % līmenī.

3.13 Tomēr gadu vēlāk, 1975.gadā, naftas cenas krīze izraisīja strauju tērauda ražošanas kritumu un rezultātā gada laikā ražošana EK bija sarukusi par 30 miljoniem tonnu (19 %). Atbilstošais tērauda cenu kritums apsteidza ražošanas kritumu. Tajā pat laikā EOTK tērauda kompānijas saskārās ar ievērojamu importa pieaugumu, kuru pavadīja viņu pašu eksporta vienlīdz nepārprotams kritums. Tērauda lietošanas samazināšanos vienotajā tirgū pastiprināja fakts, ka tika izlietoti tērauda krājumi.

3.14 Sākotnēji izskatījās, ka tas vienkārši bija īpaši straujš cikliskais kritums. Visi eksperti tādēļ uzskatīja, ka tam drīz sekos kāpums. Ekonomiskie institūti, kurus aptaujāja Eiropas Komisija, apstiprināja, ka atlabšana būs īpaši spēcīga un ilgstoša. Komisijas ilgtermiņa prognoze, *Vispārējie Mērķi 1985*, kura tika sastādīta sadarbībā ar ražotājiem, patērētājiem un tirgotājiem, prognozēja, ka tērauda ražošana deviņās EK valstīs 1985.gadā sasniegs ne mazāk kā 188 miljonus tonnu. Tomēr faktiski saražoja tikai 120 miljonus tonnu. Tērauda kompāniju vidēja un ilgtermiņa investīciju plānošana tādēļ tika balstīta uz pilnīgi nepareiziem parametriem; tika radītas liekas jaudas un piedāvājums un pieprasījums arvien vairāk attālinājās.

3.15 Tērauda patērētāju investīciju aktivitātes ir krasi samazinātas dēļ pasaules mēroga ekonomiskā pieauguma palēnināšanās un tas ir īpaši negatīvi iespaidojis tērauda patēriņu, jo apmēram divas trešdaļas tērauda patēriņa augsti attīstītajās industrializētajās valstīs ir saistīts ar investīciju darbībām.

3.16 Cits svarīgs iemesls tērauda pieprasījumam pasaules mēroga stagnācijai kopš 1975.gada ir fakts, ka noteiktiem nolūkiem tiek izlietots mazāk tērauda, jo to tagad izmanto efektīvāk. Pastāvīgā virzība no kvantitatīva uz kvalitatīvu pieaugumu un terciārā sektora ekspansija arī ir noveduši pie tērauda pieprasījuma krišanās Eiropā.

3.17 Par spīti stagnantam tērauda patēriņam kopš 1975.gada, atkal ir nozīmīgi pieaugusi tērauda ražošanas jauda. Pasaules nominālā neapstrādātā tērauda ražošanas jauda starp 1974. un 1983.gadu pieauga par 150 miljoniem tonnu, kamēr pasaules tērauda pieprasījums tajā pašā periodā samazinājās par 44 miljoniem tonnu. Tajā pat laikā ražošanas jaudas attīstība "jaunajās" tērauda valstīs un Austrumu bloka valstīs veidoja īpai lielu pretrunu. Salīdzinot ar faktisko tērauda patēriņu, nominālās jaudas pārpalikums pasaulē 1974.gadā sasniedza 130 miljonus tonnu un gandrīz trīskāršojās desmit gadu laikā (343 miljoni tonnu).

3.18 Tā kā pieprasījuma kritumu tajā laikā joprojām uzskatīja par tīri ciklisku fenomenu, par spīti krīzes pasākumiem, jauda tika uzturēta. Šie pasākumi neguva panākumus piedāvājuma puses spiediena kavēšanā, cenu karu novēršanā Eiropas tērauda tirgū vai cenu krišanās apturēšanā. Kompānijas ar augstām ražošanas izmaksām un nelielām rezervēm saskārās ar pieaugošām grūtībām. Tās aicināja ieviest valsts atbalstu un to parasti saņēma no savām nacionālajām valdībām. Problēmas, ar kurām saskārās atsevišķas kompānijas, tādēļ kļuva par visa sektora problēmām. Brīvprātīgu ierobežojumu sistēma, kuru ieviesa no jauna izveidotas Eiropas tērauda rūpniecības nozares asociācijas "Eurofer" locekļi, galu galā sabruka, kad neviena no lielākajām kompānijām tajās vairs nepiedalījās.

Tirgus piespiedu regulēšana (1980-1985)

3.19 Pēc brīvprātīgās sistēmas sabrukuma 1980.gada rudenī Komisija bija spiesta deklarēt, ka acīmredzami ir iestājusies krīze un ieviest obligātu ražošanas kvotu sistēmu (obligāto kvotu noteikumi) visām rūpnīcām EK. Pēc tam Komisijas noteica ražošanas kvotas katru ceturksni. Sistēma radīja sankciju iespēju nepakļaušanās gadījumā. Turklāt konkrētiem produktiem tika noteiktas speciālas minimālās cenas. Papildus tam, cenu stabilizācija un sociāli un reģionāli panesamas jaudas samazināšanas bija izmantotās pieejas mezgla punkti. Ražošanas kvotas un piegāžu kvotas kopējā tirgū tika noteiktas katrai tērauda ražojošai kompānijai EK. Tika noslēgtas arī brīvprātīgu ierobežojumu līgumi ar 15 importējošām valstīm. Ievērojot zemas tirgus cenas tērauda produktiem bija svarīgi izvairīties no zaudējumiem no eksporta, kas būtu prasījuši papildus

subsīdijas no EK saskaņā ar krīzes sistēmas noteikumiem. 1980-to gadu sākumā kvotu sistēmai tika pakļauti apmēram 70 % Eiropas tērauda ražošanas.

3.20 Tomēr pakāpeniskas jaudas samazināšanas politiskais mērķis sākotnēji netika sasniegts. Iesaistīto kompāniju cerības uz pieprasījuma augšupeju un konkurentu likvidēšanu, kā arī valsts palīdzību un kontrolētu piedāvājumu kavēja vismazāk konkurētspējīgo kompāniju jaudas samazināšanu. Jaudas samazināšana tikai pakāpeniski sākās ar otro subsīdiju kodeksu, kas noteica, ka nosacījums palīdzības piešķiršanai būtu pārstrukturēšanas programmas ieviešana. Obligāto kvotu noteikumi, kuru darbība sākotnēji tika plānota tikai līdz 1981.gadam, bija atkal un atkal jāpaplašina konkurences iemeslu dēļ.

3.21 Komisija izvēlējās EOTK Līguma aizliegto valsts palīdzību kā līdzekli spiediena radīšanai un izlēma legalizēt iepriekš nelikumīgo praksi ar subsīdiju kodeksu, kas tika ieviests tajā pat laikā, lai realizētu nenovēršamo jaudas samazināšanu; bet tā vienlaicīgi aicināja ieviest licencēšanas režīmu, kuru tā saistīja ar jaudas prasību samazināšanu. Šī tērauda politikas fāze turpinājās līdz 1985. gada beigām. Kā pretpasākums valsts palīdzības apstiprināšanai saskaņā ar kvotu sistēmas inventāra aizsardzību notika ražošanas jaudas likvidēšana, kuras ekvivalents bija apmēram 44 miljoni tonnu neapstrādātā tērauda un 32 miljoni tonnu karsti velmēta tērauda.

Pakāpeniska tirgus liberalizācija (no 1985.gada)

3.22 Tikai starp 1983. un 1985.gadu kā valsts palīdzību tērauda kompānijām sadalīja apmēram 15 miljardus eiro. Konkurences noteikumu harmonizācijas vietā, politiskie lēmumu pieņēmēji pārāk maz izmantoja iespēju likt finansiāli spēcīgām kompānijām atbilstoši samazināt jaudu. Rezultātā viņi novilcināja liekās jaudas korekciju, uz ko jau ilgu laiku aicināja tirgus.

3.23 1985.gadā ar apstiprinājumu, ka nepārprotama krīze ir beigusies, Eiropas Komisija galu galā aicināja radikāli pārorientēt EK tērauda tirgus politiku. Drīz pēc valsts palīdzības piešķiršanas 15 miljardu eiro apmērā. Kā daļai no pasākumiem padarīt kvotas sistēmu elastīgāku un tad pilnīgi liberalizēt tirgu, vajadzēja būt tirgus virzītai liekās jaudas samazināšanai, kaut kas, ko acīmredzot nevarēja sasniegt ar intervences pasākumiem no Briseles. Tomēr tās pēkšņās virziena maiņas laikā Komisija ignorēja faktu, ka miljardi, kurus tā bija piešķirusi kā palīdzību līdz 1985.gada beigām veicinātu konkurētspēju tikai sekojošajos gados. Līdz 1986.gada beigām tā bija drastiski samazinājusi regulēto produktu daļu.

3.24 Par spīti jaudas korekcijai apmēram 40 miljonu tonnu apmērā un desmitiem tūkstošu darbavietu likvidēšanai, pārmērīgais ražošanas potenciāls apmēram 25 miljonu tonnu līmenī tajā laikā joprojām radīja spiedienu uz tirgu.

3.25 Īstermiņa pieprasījuma pieaugums pēc 1987.gada pamatoja Komisijas argumentu, ka tērauda rūpniecība vairs nav jāuzskata par krīzē esošu. Tādi regulējošie pasākumi kā ražošanas sertifikāti un piegāžu piespiedu reģistrācija tika atcelti. Pieauga spiediens uz nacionālajām valdībām un Komisiju, tādējādi tika izdots trešais (1985), ceturtais (1989) un piektais (1992) subsīdiju kodekss, lai uzliktu pastāvīgu vāku Komisijas subsīdiju mucai. Palīdzība ES dalībvalstīs nākotnē būtu jāsniedz tikai izpētei un attīstībai, vides aizsardzībai un speciālai slēgšanas palīdzībai⁽¹⁾. Gandrīz visa no šīs palīdzības nāca no EOTK fonda, kas tika finansēts no ogļu un tērauda industrijas līdzekļiem.

3.26 Pēc īsas kulminācijas 1990.gadā tērauda pieprasījums atkal samazinājās; tērauda cenas arī kritās par apmēram 20 %. 1992.gadā no jauna atskanēja arvien biežāki aicinājumi Komisijai iejaukties papildus. Konkrēti, tie aicināja ieviest ceturkšņa ražošanas un piegādes novērtējumus atsevišķiem produktiem, apvienošanās vienkāršošanu, importa aizsardzību attiecībā uz Austrumeiropu un pārstrukturēšanas palīdzību. Lai samazinātu liekās jaudas, tie ieteica strukturālu krīzes karteli, nastas dalīšanas sistēmu starp kompānijām un 20 % noteiktu jaudas samazināšanu līdz 1996.gada beigām, atlaižot 50 000 strādnieku.

3.27 Tomēr Komisija noraidīja strukturāla krīzes karteļa ideju un jaunu kvotu sistēmu; 1993.gadā tā prezentēja tās pašas priekšlikumu, kas sastāvēja tikai no netiešiem pasākumiem. Pasākumi paredzēja jaudas samazināšanas priekšfinansēšanu no Komisijas puses, apvienošanās veicināšanu un sadarbību ražošanā, tērauda tirgus pagaidu aizsardzību pret importu no Austrumeiropas, tirgus caurskatāmības palielināšanu ar informāciju par ražošanu un piegādi ES un pavadošiem sociāliem pasākumiem kā stimulu samazināt jaudu. Tika ieviests pārstrukturēšanas process, kura laikā ražošanas jaudu samazināja par papildus 19 miljoniem tonnu un EK dzelzs un tērauda industrijā atlaida apmēram 100 000 cilvēku. Priekšfinansēšanas modelis, kuru jau bija apstiprinājusi Ministru Padome, netika lietots.

3.28 1993.gada decembrī, par spīti piektajam subsīdiju kodeksam, ES Ministru Padome pēc Komisijas priekšlikuma vienprātīgi, bet ar norādījumu uz šīs palīdzības vienreizējo raksturu, apstiprināja valsts palīdzību par gandrīz 7 miljardiem eiro dažādiem ES tērauda uzņēmumiem.

⁽¹⁾ Līdzās šīm palīdzības formām vietām vēl bija reģionālas investīciju palīdzības, kas gan bija ierobežotas uz Īriju, Grieķiju un bijušās VDR teritoriju.

Īsumā:

3.29 EOTK līgums ieviesa stingru valsts palīdzības aizliegumu tā 4c pantā. Tomēr palīdzības aizliegums tikai ierobežotā mērā atturēja dalībvalstis no to tērauda rūpniecību aizsardzības, ar pilnu atbalstu augstākajā Eiropas līmenī. Vairāk nekā 70 miljardi nodokļu maksātāju naudas, kuru izmaksāja līdz EOTK līguma termiņa beigām, aizkavēja nepieciešamās korekcijas rūpniecības pārmaiņām, bet nevarēja novērst to veikšanu beigās. Eiropas Komisija 1990tajos gados arī uzturēja izmēģināto un pārbaudīto pieeju — Valsts palīdzības apstiprināšanu apmaiņā pret jaudas samazināšanu, arī CAEV tērauda rūpniecības pārstrukturēšanai kā daļu no gatavošanās dalībai ES.

3.30 1982.gadā ES dalībvalstis — apejot tirgus principu — panāca politisku vienošanos par nepieciešamās jaudas samazināšanas vienlīdzību sadali. Tas bija pretrunā ar EOTK līguma 2.pantu, saskaņā ar kuru tērauds bija jāražo tur, kur ražošanas izmaksas ir visizdevīgākās. Tā vietā, lai veicinātu neekonomisku kompāniju likvidēšanu tirgū, vienlaikus rīkojoties, lai mīkstinātu sociālās sekas un tādējādi dodot iespēju līdzsvaram starp piedāvājumu un pieprasījumu ātri atjaunoties, ES dalībvalstis un Eiropas Komisija izmantoja instrumentus, kas EOTK līgumā bija paredzēti krīzes situācijām, kas nebija noteikti labvēlīgi tērauda rūpniecībā kopumā. Sociālās, reģionālas un sadales politikas iemeslu dēļ tika atbalstītas nerentablas jaudas, kamēr rentablas jaudas — parasti privātajā sektorā tika zaudētas, kopā ar darbvietām, kurām vajadzēja būt salīdzinoši drošām.

3.31 Tomēr nevar noliegt, ka ES tērauda rūpniecība bija zināmā mērā spējīga pārdzīvot krīzes periodu. Galu galā, tērauda ražotāji guva panākumus, padarot sevi pietiekoši konkurētspējīgiem saskaņā ar starptautiskiem standartiem. Šis process, kuru līdz rezultātam varēja novest tikai caur intensīvu dialogu starp divām nozarē iesaistītajām pusēm, bija ārkārtīgi dārgs, ar vairāk nekā 550 000 atlaišanām, kaut gan kopumā izdevās izvairīties no nepieņemamām sociālajām sekām.

Izpētes un attīstības palīdzība, lai veicinātu konkurētspēju

3.32 Daudzi no tehniskajiem jaunievedumiem, kas pārveidoja Eiropas tērauda rūpniecību, tika uzsākti un daudz dziļāk attīstīti EOTK izpētes programmas, kas bija pašfinansēta no ogļu un tērauda industrijas, ietvaros. EOTK līguma mērķis bija padarīt izpētes resursus pieejamos Kopienas pētījumiem, lai veicinātu nozares konkurētspēju kopumā un uzlabotu darba drošību.

3.33 Pirmā EOTK izpētes programma sākās jau tālajā 1955.gadā. No tā laikā pētnieki un inženieri, kas ir tehnoloģisko jaunievedumu līderi, savu darbu arvien vairāk ievirzīja pretim Eiropas pieejai, kas balstīta uz sadarbību. Tērauda rūpniecība un ar to Eiropas sabiedrība guva no šāda veida sadarbības pētījumos, kad centieni tika koordinēti, veikti kopīgi pasākumi un rezultāti tika darīti pieejami visiem iesaistītajiem. Rūpnieciskie jaunievedumi tādējādi strauji virzījās cauri pastāvīgiem uzlabojumiem.

3.34 EOTK pētījumi arī spēja iegūt nozīmīgus rezultātus vides jomā, kas ir tik svarīga sabiedrībai. Sēra dioksīda izmeši tika samazināti par 70 % un kvēpu izmeši par 60 %. Oglekļa dioksīda izmeši tika samazināti uz pusi, salīdzinot ar 1980to gadu sākumu. Eiropas tērauda ražotāji šobrīd izmanto 40 % mazāk enerģijas uz tonnu saražotā tērauda nekā pirms 20 gadiem.

3.35 Sākotnēji Kopienas izpētei 1955.gada EOTK budžetā tika piešķirti tikai 7 miljoni eiro ik gadus. 1990tajos gados ES 15 šis skaitlis pieauga līdz apmēram 50 miljoniem eiro ik gadus. EOTK programma atbalstīja izpētes aktivitātes tās Kopienas projektos, lai uzlabotu procedūras, materiālus un vidi par 60 %. 1983.gadā papildus 40 % izpētes palīdzības tika piešķirts pilotprojektiem un izpētes projektiem.

3.36 Šādā veidā katrs eiro, kas tika investēts EOTK pētījumos, sniedza 13 eiro atdevi. Uz šī fona tādēļ nav pārsteidzoši, ka ar EOTK darbības izbeigšanos ES dalībvalstis vienprātīgi vienojās lietot paliekošos resursus, kas tika iegūti no ogļu un tērauda kompāniju iemaksām, tikai tam, lai turpinātu nozares pētījumus ogļu un tērauda rūpniecībā. Pieņemto vadlīniju mērķis ir lietot pēc-EOTK procentu ienākumus apmēram 60 miljonu eiro apmērā tikai ogļu un tērauda izpētei un tērauda jomā īpaši:

- Jaunai un tālākai ražošanas un apstrādes metožu attīstībai,
- Materiālu attīstībai un lietošanai,
- Resursu lietošanas uzlabošanai,
- Vides aizsardzībai un,
- Veselībai un drošībai darba vietā.

Konkurētspējīgas tērauda rūpniecības izveidošana 21.gadsimta sākumā

3.37 Patreiz, ES paplašināšanās kontekstā, tērauda rūpniecība ES ir labi apgādāta, lai piedalītos globālā konkurencē. Dažu pēdējo gadu laikā Eiropas tērauda rūpniecība ir

nostiprinājusi tās pozīcijas, ne tikai tehniskā un ekonomiskā ziņā, bet arī vides ziņā. Dažas iepriekšējās valsts kompānijas ir mērķtiecīgi izmantojušas finansiālo palīdzību, kuru tās saņēma un ar tehnoloģiskās pielāgošanās palīdzību un racionālākām struktūrām ir izvirzījušas liderpozīcijas globālajā tirgū.

3.38 Tērauda rūpniecība ir guvusi panākumus, atbildot uz globalizācijas un ilgtspējīgas attīstības prasībām. Eiropas tērauda rūpniecība nepārprotami ir mācījusies no tās pieredzes ar tērauda krīzēm 1970-tajos, 1980-tajos un 1990-tajos gados. Tērauda sektors tagad ir tik konkurētspējīgs, ka pat ekonomiski sarežģītos laikos tas galvenokārt spēj darboties ar peļņu.

3.39 Spēcīgs tērauda pieprasījums ES iekšējā tirgū pasvīturo lielos pūliņus, kurus ir veikuši ES tērauda ražotāji, kas cenšas būt efektīvi no izmaksu viedokļa, tajā pat laikā uzlabojot to produktu kvalitāti un stiprinot ciešas saites ar klientiem. Ar apvienošanu un pārņemšanu palīdzību un ar pieaugošu efektivitāti un izmaksu samazināšanu ES tērauda ražotāji ir ielikuši pamatu konkurētspējīgai tērauda ražošanai 21.gadsimtā. Termini "glābšana un pārstrukturēšanas palīdzība" ir pazuduši no tērauda ražotāju vārdu krājuma. Skaidri aicinot saglabāt noteikumus, kas pārvalda valsts palīdzību pat pēc EOTK Līguma darbības beigām, tērauda ražojošie uzņēmumi ES ir pasvītirojuši faktu, ka viņi vēlas, lai subsīdiju mentalitātes un konkurences izkropļojumu ēra tiktu uzskatīta par noteikti beigušos.

3.40 Konsolidācijas un rūpniecības pārmaiņu procesi tomēr nekādā ziņā vēl nav beigušies. Daži uzņēmumi jau cenšas sasniegt transkontinentālas apvienošanās. Ķīnas kā rūpnieciska spēlētāja izaugsmei jau šobrīd ir ievērojama ietekme uz uzņēmumu konkurētspēju. Strauji augošais tērauda pieprasījums Ķīnā saasina situāciju attiecībā uz pieprasījumu starptautiskajos izejvielu tirgos. Ķīnas imports, piemēram, dzelzs rūdas un metāla lūžņu imports izraisa to trūkumu pasaules tirgos un noved pie izejmateriālu un pārvadāšanas izmaksu lēcienveidīga pieauguma.

3.41 Šobrīd tiek kāpināts arī strukturālo izmaiņu temps jauno dalībvalstu tērauda rūpniecībā. Izaicinājumi, ar kādiem sastopas šis valstis to tērauda rūpniecību pārstrukturēšanā ir vairāk vai mazāk salīdzināmi ar situāciju, kādu Rietumeiropa piedzīvoja pirms 25 gadiem, kaut arī tirgi kopš tā brīža ir kļuvuši ievērojami globalizētāki. Ievērojot to, ir būtiski, ka arī Austrumu un Centrāleiropas partneri gūst labumu no tērauda rūpniecības pārstrukturēšanas pieredzes Rietumeiropā un no sociālā dialoga lomas šajā procesā.

3.42 Apmainā pret speciālas palīdzības saņemšanu (saudzēšanas perioda laikā) 1990to gadu Eiropas vienošanās prasīja CAEV veikt efektīvus pārstrukturēšanas pasākumus un plašu pārmērīgās jaudas samazināšanu un demonstrēt, ka uzņēmumi, kas saņēma palīdzību, ir kļuvuši dzīvotspējīgāki. Lai nodrošinātu brīvu un godīgu konkurenci tērauda tirgū ES arī pēc ES paplašināšanās, jaunajām dalībvalstīm saskaņā ar pievienošanās līgumiem tika uzlikts pienākums ievērot pastāvošos ES noteikumus (piem., direktīvas un pamata lēmumus konkurences un valsts palīdzības, nodokļu, vides un sociālās politikas jomās u.c.). Eiropas Komisijai ir stingri jānovēro situācija, lai nodrošinātu, ka valsts palīdzība, kas sniegta CAEV nacionālajām valdībām, atbilst saskaņotam stingram ES palīdzības režīmam un arī nodrošināt, ka paturot prātā faktisko pieprasījuma līmeni, neefektīvā ražošanas jauda patiešām tiek samazināta kā plānots.

4. Pašreiz jais ES pal dz bas rež ms t rauda nozareī — modelis starptautisk s pal dz bas l gumieim?

4.1 Pasaules tirgus sarežģītās situācijas sekas Savienotajās Valstīs mudināja ASV administrāciju 2002.gada martā ieviest pagaidu importa nodevas saskaņā ar ASV Tirdzniecības akta 201.pantu, lai aizsargātu iekšzemes tērauda tirgu, tādējādi nostājoties pret PTO noteikumiem. Uz izteikti nestabilas tērauda tirdzniecības fona, kuru izraisīja neefektīvas liekās jaudas pastāvēšana visā pasaulē, Buša administrācija arī paziņoja, ka tā bija gatava atbalstīt starptautiskās sarunas par neefektīvu ražošanas jaudu likvidēšanu un valsts palīdzības ierobežošanu pasaules mērogā.

4.2 ES dalībvalstis un Eiropas Komisija atbalstīja visus pūliņus, lai ieviestu lielāku disciplīnu attiecībā uz palīdzības piešķiršanu tērauda nozareī visā pasaulē. Multinacionālu sarunu sākšanās OECD pārziņā Parīzē 2002.gada decembrī sniedza ES iespēju piedāvāt, ka tās pārbaudītais palīdzības režīms tērauda rūpniecībai kalpotu kā bāze starptautiskam Tērauda subsīdiju līgumam (TSL).

4.3 Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja atbalsta Eiropas Komisijas rīcību par spīti faktam, ka ES tērauda rūpniecība šķiet izjūtām ievērojamas šaubas par citu valstu un reģionu nolūku nopietnību, kad darīšana nonāk līdz tērauda subsīdiju samazināšanai un līdz ar to pie to parakstu pievienošanas efektīvam TSL, kas ietver obligātu informēšanu un sankcijas. Komiteja arī ir norūpējusies, ka palīdzības un jaudas

jautājumi netiek apspriest tajā pat laikā, kad tirdzniecības aizsardzības instrumenti, kurus bieži lieto bez attaisnojuma, novedot pie konkurences izkropļošanas.

4.4 ES tērauda ražotāji iet tālāk jautājumā par iespējamā TSL darbības jomu nekā lielākā daļa nacionālo pārstāvju OECD. OECD sarunās ES tērauda ražotāji bija apvienoti, aicinot TSL ietvaros aizliegt visu valsts palīdzību, kas palīdz radīt jaudu pieaugumu vai uzturēt neekonomisku jaudu. Šī prasība tādēļ aptver ne tikai specifisku palīdzību, kuru sniedz tikai atlasīties tērauda ražotājiem, bet arī attiecas uz ne-specifisku vai vispārīgu palīdzību.

4.5 Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja piekrīt ES tērauda ražotāju uzskatam, ka valsts palīdzība būtu tikai jāatļauj tik ilgi, kamēr tā nerada kaitīgu ietekmi uz ražošanas jaudas attīstību, godīgu konkurenci un tirdzniecības plūsmām. Tam tā esot, Komiteja dod tās atbalstu sekojošiem izņēmumiem OECD sarunās:

— Palīdzība galīgai slēgšanai. Tā ietver palīdzību nojaukšanai, zemes rehabilitācijai un slēgšanu sociālo seku mīkstināšanai.

— Ierobežota un precīzi definēta palīdzība izpētei un attīstībai un vides aizsardzībai, ieskaitot enerģijas/ekoloģisko nodokļu atmaksu. Attiecībā uz palīdzību vides aizsardzībai, ir jādara skaidrs, ka nedrīkst atļaut valsts palīdzību obligāto vides standartu izpildei; ES tērauda rūpniecībai šāda palīdzība arī nav vajadzīga. Tomēr var tikt piešķirta ierobežota palīdzība brīvprātīgām investīcijām, lai sniegtu kompānijām stimulu darīt daudz vairāk, nekā nepieciešams minimālo ES vides standartu ievērošanai to biznesa aktivitātēs.

4.6 Saistībā ar subsīdiju vienošanos, būtu arī jāatzīst, ka vismaz dažām jaunattīstības un jaunajām industrializētajām valstīm jau ir pilnīgi konkurētspējīga tērauda rūpniecība. Tērauda ražotāji jaunattīstības valstīs gūst labumu no tādām konkurences priekšrocībām kā zemas darbaspēka izmaksas, pieeja izejmateriāliem, zemāki vides standarti un augstu muitas nodokļu aizsardzība. Tādēļ valsts palīdzība tērauda uzņēmumiem šajās ekonomikās var tikai tikt iecerēta ar nosacījumu, ka būtiska valsts palīdzība:

— tiek piešķirta katrā gadījumā atsevišķi, atkarībā no kompānijas un valsts situācijas; ir jānovēro finansējuma lietošana, paturot prātā galvenos mērķus;

— ir pakļauta stingriem termiņu beigu datumiem;

- tiek pielietota apstiprināta pārstrukturēšanas plāna kontekstā, nodrošinot attiecīgo kompāniju ilgtermiņa dzīvotspēju;
- noved pie ražošanas jaudas samazināšanas normālos apstākļos un nekādos apstākļos nenoved pie pieaugošanas jaudas.

5. Secinājumi

5.1 Pagātnes pieredze ar Eiropas tērauda rūpniecības pārstrukturēšanu parāda, ka valsts palīdzība kompānijām ir abpusgriezīgs zobens: tā tikai dod labumu konkrētām kompānijām un noved pie izniekošanas, jo vidējā termiņā tiek saglabātas neekonomiskas ražošanas jaudas. Tomēr, ja tā ir daļa no sarunu rezultātā tapušas pārstrukturēšanas programmas, valsts palīdzība var mazināt sociālās grūtības un tādējādi veicināt industriālo pārmaiņu akceptējamību un sekas. Tādējādi tiek apstiprināta šī procesa kontrole caur sociālo dialogu.

5.2 Rodas arī jautājums par to, vai iztērētās milzīgās nodokļu maksātāju naudas summas, piemēram, apmācībai un pētījumiem, varēja izlietot labāk.

5.3 Cita problēma bija tāda, ka tērauda rūpniecības krīzes gadu laikā, kaut gan juridiskā pozīcija (EOTK līguma 4c pants) attiecībā uz valsts palīdzību šķita skaidra (visa valsts palīdzība bija aizliegta), dažādi subsīdiju kodeksi, Ministru Padomes

lēmumi un tiesas spriedumi mīkstināja nosprausto līniju un padarīja to neparedzamu. Tērauda uzņēmumiem trūkst pamatdatu un plānošanas drošība.

5.4 Desmit vai vairāk jaunu dalībvalstu pievienošanās kontekstā ir vēl svarīgāk uzstāt uz stingru noteikumu ieviešanu (kuri ir pietiekoši skaidri) par palīdzību tērauda nozarei, ar ātru rīcību, reaģējot uz visiem pārkāpumiem, kā USS Kosice gadījumā.

5.5 Kļūdas, kas tika pieļautas ES-15, nedrīkst atkārtot.

5.6 Starplaikā pārtrauktās sarunas OECD ietvaros ir vērtīgas tikai, ja tās noved pie tekošās situācijas ilgtspējīgas uzlabošanās, t.i.:

- nekādas pārmērīgas piekāpšanās jaunattīstības, jaunajām industrializētajām un pārejas valstīm kā Ķīna,
- nekādi aizliegumi nepieciešamajai regulēšanai ES pētniecībai un attīstībai, vides pasākumiem (piem., griesti kompāniju izpildes izmaksām, lai novērstu to, ka vides pasākumi noved pie konkurences izkropļošanas) kā arī neekonomisku kapacitāšu slēgšanai, un
- nekādas līdzsvarojošās nodevas tērauda eksportam šādu atvieglojumu dēļ.

Brisele, 2004. gada 27. oktobrī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas

prezidente

Anne-Marie SIGMUND